

MARIN BUCUR

JULES MICHELET
ȘI
REVOLUȚIONARIII
ROMÂNI

ÎN DOCUMENTE ȘI SCRISORI DE EPOCĂ
(1846—1874)

Cu un studiu introductiv, note și comentarii.

UNIVERSITATEA „NICOLAE BLAGA”
— SIBIU —
INVENTARIAT 1988

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA 1982

77 NOV 1985

Bibl. Inst. de Inv. superior Sibiu
INV. Nr. 100-375 12 82

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul de față de *documente inedite din arhivele franceze privitoare la români, în secolul al XIX-lea* este consacrat corespondenței lui Jules Michelet, în toate referințele și ipostazele care afectează cercetarea și scopurile noastre din momentul în care am avut gândul începerii acestei lucrări editoriale.

De aici și pînă la deducția automată a oricăruia dintre cei doriți de „exhaustiv” și de „complet” este distanța normală dintre posibilitate și realizare. Dedicînd acest volum lui Jules Michelet, noi nu epuizăm fondurile documentare provenind din arhiva gigantică a istoricului; pretindem, cu toată modestia, a epuiza însă un fond — acela de la Bibliothèq̃ue historique de la Ville de Paris. Anume, *fondul Monod*, oferit bibliotecii în 1912. Cele peste treizeci de tomuri de manuscrise de corespondență au fost urmărite la pagină, înregistrînd tot ceea ce prezintă importanță și poate fi luat ca o mărturie, ca un argument pentru istorie. Parte din aceste documente au fost comunicate public înainte de război. Însă, risipite și date mereu ca material auxiliar, acestea fie și-au pierdut din importanță, fie nu și-au relevat suficient valoarea. Adevărata semnificație nu și-o pot releva decît printr-o operație editorială în bloc. Publicate ici și colo, după cum a fost nevoie, atîtea dintre mărturiile unei corespondențe de o deosebită rezonanță în perspectiva timpului care a urmat acelei epoci, au rămas în podul documentarismului specios. Legenda a ținut, apoi, loc impresiei nude a documentelor. S-a vorbit foarte mult despre „Michelet și români”, dar atîta cit ni s-a oferit prin bibliografia de specialitate era insuficient. Desigur, nu este vorba de un inventar abuziv, mecanic al documentelor; ci de unul al semnificațiilor prin prezentarea acelor texte de importanță majoră pentru tema relațiilor „Michelet și români”. Scrisori cu sugestii și indicații pasagere au fost citate în comentarii.

Cine poate, cu adevărat, să proiecteze întreaga suprafață sufletească a relațiilor lui Michelet cu românii și invers, dînd într-o doară peste cîteva scrisori într-o parte, ori în alta, ori articolele festive și din manuale generalizante? Ce-mi poate spune publicarea unei scrisori într-o revistă de extremă specialitate cu decenii în urmă? Dispersiunea materialului debilizează imaginea reală. De aceea am ac-

ceptat să public ce am găsit mai însemnat în fondurile Monod, chiar dacă, unele documente mai fuseseră publicate integral ori parțial. Am vrut să întregesc colecția cu tot ce am putut descoperi în acest fond și să reconstitui o istorie a țărilor românești, prin dialogul epistolar al unei conștiințe responsabile în secolul al XIX-lea, precum Jules Michelet, cu revoluționarii noștri de la 1848. Prezența unora dintre aceste scrisori într-o colecție de documente de la începutul secolului al XX-lea, care astăzi a devenit o raritate și pentru specialiști, nu ne-a împiedicat să le reluăm cu această ocazie. Nu am operat nici o restricțiune în ceea ce privește prioritatea unora sau altora dintre fonduri. Noi trebuia să refacem, în măsura în care a fost posibilă, suprafața și harta reală a relațiilor lui Michelet cu personalitățile intelectuale și politice ale secolului trecut. De aceea, se vor întâlni, în completarea documentelor găsite în arhivele franceze, documente din țară, știute de cițiva specialiști. Unele referiri la Michelet, prețioase pentru biograful său de oriunde ar fi el, aflate în scrieri cu un caracter memorialistic, au fost extrase și publicate aici sub forma unor materiale auxiliare. Paradoxal, s-au aflat și scrisori inedite la Biblioteca Academiei Române, cîte s-au putut salva din marea colecție de documente de epocă ce au aparținut lui C. A. Rosetti pînă în 1884. Am recurs chiar și la republicarea unor scrisori publicate de francezi, în volume de acum rare, unele neexistînd în bibliotecile românești. Cine mai știe de corespondența lui Michelet cu Montanelli? În acest volumaș am descoperit cîteva mărturii interesante despre familia Cantacuzino.

Există, de asemenea, scrisori publicate în lucrări recente, străine sau românești, ca de exemplu, în notele excelent întocmite de profesorul Paul Viallaneix la *Jurnalul* lui Michelet, tipărit în premieră în 1959—1962, cît și în lucrarea sa *La Voie Royale*. Rămase ca simple argumente documentare pentru un eveniment sau altul din biografia lui Michelet, acestea își pierd caracterul lor documentar-istoric, specific unei puternice acțiuni de colaborare franco-română sub deviza Revoluției. Ceea ce putea să pară într-un context biografic o pură dată pitorească și exotică, în cadrul nostru tematic, aria documentară se transformă într-o hartă a afecțiunii și colaborării dintre revoluționarii celor două popoare.

Ca și volumul *Documente inedite din arhivele franceze privitoare la români în secolul al XIX-lea* (Editura Academiei, 1969), volumul de față își propune o reconstituire de cadre, medii și mentalități de epocă, promovarea unui mit și a unei credințe într-un ideal uman, corespondențele sufletești dintre două generații de pe meridiane geografice și istorice diferite.

În marea lor majoritate, documentele aparțin fondurilor neprețuite de la Bibliothèque Historique de la Ville de Paris, instituție care mi-a facilitat cu generozitate cercetările de arhive.

Nu aş putea încheia aceste pagini fără a-mi îndrepta recunoștința către unul dintre cei mai prețioși cunoscători ai acestui subiect: fostul profesor clujean Ion Breazu. Ca elev al Școlii Române de la Paris, el s-a dedicat în tinerețe cercetării relațiilor literare româno-franceze. Lucrările sale: *Michelet și românii. Studiu de literatură comparată* (Cluj, 1935, Biblioteca „Dacoromaniei“, nr. 9); *Michelet și folclorul românesc* („Anuarul Arhivei de folclor“ II, 1933, p. 181—193) sînt dintre cele mai bune din cite s-au scris despre acest subiect pe baza metodei pozitivistice a comparatismului. În vederea acestor lucrări, I. Breazu a copiat într-un caiet (Biblioteca Academiei, *Msse franceze*, 131) materialul Michelet de la fostul Muzeu Carnavalet, actualmente Bibliothèque historique de la Ville de Paris, de care în bună parte s-a folosit în redactarea celor două studii. Unele dintre scrisori nu au fost publicate niciodată. Acest caiet mi-a fost de mare folos, putînd verifica transcrierea sa cu transcrierea subsemnatului, pentru clarificarea zonelor obscure din manuscrisele originale. În general, I. Breazu a colectat materialul clasic din arhiva pariziană, ceea ce a intrat în relație directă în raporturile dintre Michelet și români. Pe el l-a interesat corespondența strictă dintre pașoptiștii noștri și istoricul francez. Noi am vrut să depășim acest stadiu, urmărind nu un subiect, ci o idee în întreaga sferă a relațiilor prietenești ori oficiale ale lui Michelet cu românii, apelînd la factori de conexiune și de interferențe.

Un ultim cuvînt de mulțumire înaltelor foruri care au înțeles necesitatea acestor cercetări: Academia R. S. România și Academia de Științe sociale și politice.

Profesorul Paul Viallaneix, editorul și specialistul de renume al operei lui Michelet, are și pe această cale mărturia deferenței și a prieteniei noastre.

Întreaga mea grațitudine pentru profesoara Odile Sèjourné, cunoscătoare a istoriei și culturii românești, care a revăzut unele texte după descifrare și transcriere, colaționîndu-le, în lipsa mea, cu originalele.

M. B.